

nek a magyar hadifoglyokból magyar ezredeket (akik azután az oroszokkal együtt részt vettek volna Magyarország felszabadításában), de ezt az oroszok udvarias gesztussal elhárították.

Rákosi Mátyással egy ideig levelezésben állottam, de azután technikai nehézségek miatt a levelezés megszakadt. Azóta csupán a Kossuth Rádió közvetítette különböző felhívásaimat.

*

Ami Balásy Antal úr kérdéseire illesztett függelékét illeti, örömmel veszem tudomásul, hogy késznek mutatkozik együttműködni velem. Örülök annak is, hogy mind bel-, mind külpolitikai kérdésekben nagyjában megegyezik velem. Különösen örülök annak, hogy pozitív formában felvetette a köztársasági államforma kérdését, melynek én is igen nagy jelentőséget tulajdonítok, nem csupán a demokrácia szempontjából, de azért is, mert a szomszédokkal való együttműködés másképpen el sem képzelhető. Akár egy király nélküli királyság, akár egy Habsburg-restauráció eleve kizárják a közép-európai szinkronizálás lehetőségét. Egy Pál herceges Jugoszlávia, egy restaurációra dolgozó osztrák köztársaság vagy egy Horthy ízű Magyarország nem szinkronizálhatók. A közép-európai béke megteremtése, Magyarország bevonásával, csak úgy valósulhat meg, ha a demokratikus csehszlovák, osztrák köztársaságok és Tito Jugoszláviája mellett úgy, mint Balásy Antal úr írja, „genuine republican system of government”¹ létesül Magyarországon.

Kérem, szíveskedjék jelen levelem tartalmáról Balásy Antal urat értesíteni. Előre is köszönöm

Szívélyes üdvözlettel

OSZK K 400. f. (eredeti)

¹ Csendben (angol).

² Utalás Balásy optimista leírására Jan Masarykkal folytatott beszélgetéséről. Lehet ez óvás is, bár ekkor még Károlyi is remélte, hogy Masaryk, a cseh kommunisták és demokratikus polgári politikusok segítséget jelenthetnek Benešsel és a szlovák sovínisztákkal szemben.

³ Séreلمي.

⁴ Igazságot Magyarországnak, ezeréves Magyarország (angol).

⁵ Károlyi természetesen a nyilvános vitától, beavatkozástól óvott; éppen egy héttel később írt búcsúlevelet a hazatérő Benešnek, melyben óvta attól, hogy engedelményeket tegyen a cseh és szlovák szélső sovínizmusnak. L. a Levelezés V. kötetének 22. sz. dokumentumát.

⁶ A háború alatt Sztálin nemcsak az orosz nemzeti érzést igyekezett felhasználni a győzelem érdekében, de éppen a háború vége felé mindinkább felújította a korábbi orosz pánszláv politika eszközeit. Utóbbival csak akkor szakított, mikor 1947-ben megmerevedtek a nagyhatalmi érdekszférák határai, és ekkor már egyenlőségi jelet tett új szatellitjei közé – így 1948-ban nyomást gyakorolt Csehszlovákiára, hogy fejezzék be a magyarok üldözését, ami 1945-ben még távol állt volna pánszláv politikájától.

⁷ Ez a kijelentés nem ment némi nagyzólástól – alacsonyabb diplomáciai szinten meghallgatták Károlyi véleményét, de Majszkij nagykövet vagy utódja nemigen volt hajlandó tárgyalni vele, mint más emigráns magyarokkal sem. A Rákosival folytatott „levelezés” mondhatni egyoldalú volt.

⁸ Valódi köztársasági államforma (angol).

33. KÁROLYI MIHÁLY BÖLÖNI GYÖRGYHÖZ

(London, 1945. február)

¹... hogy Canossát járjanak, és az is bizonyos, hogy vezető pozíciót nem adhatunk nekik.

5. A harctéri helyzet olyan fényesen alakul, hogy az is megtörténhet, hogy a fegyverszünetben megígért 8 magyar hadosztály felhasználására nem kerül sor. Ez részben

rossz, részben jó. Rossz annyiban, hogy Magyarország nem hivatkozhatik majd arra, hogy fegyverrel segített a németek legyőzésében; jó annyiban, hogy ebben az esetben Miklós, Vörös és Faragho tábornokok feleslegessé válnak és jelenlegi értékük odavész. Ha a mór még a kötelességét sem tette meg, még inkább el lesz parancsolva. Éppen ezért óva intek attól, hogy az ideiglenes kormányt tömjénezd. Ebbe a hibába nem szabad belemenned. Kifejezetten csak az ideiglenes nemzetgyűlést és a függetlenségi frontban tömörült pártokat kell támogatni és azokat a célkitűzéseket, amelyek felé a fentiek szorítják a kormányt. Emiatt nekem sok kontroverziám volt.² Végül is azonban meggyőztem a Tanács kommunista tagjait, hogy ez a helyes út.

6. Ignotus Pál és Havas Endre arra kértek, hogy írjak Fejtő Ferenc ügyében. Én Fejtőt nem ismerem és ezért nem vállalhatok felelősséget érte. Csak tovább adhatom Ignotus Pál és Havas véleményét, akik azt mondják, hogy értékes ember és ha elkövetett is hibákat,³ jóhiszeműségéhez nem fér kétség. Résztvett az ellenállásban és mindig antifasiszta volt. Egyébként Ignotus Pálhoz írt levelében⁴ maga is elismeri, hogy hibákat követett el és azt mondja, hogy ma teljesen a mi vonalunkon áll. Ignotusnak és Havasnak is voltak vele véleménykülönbségei, de mindkettő jól ismeri és becsületes embernek mondja. Ignotus Pálnak különben szerkesztő társa volt a Szép Szónál. Természetesen az ilyen személyi ügyekben végső fokon csak Te dönthetsz.

7. Judith egy hónapi szabadságra visszajött Londonba. Elmondta, hogy milyen kedvesek voltak hozzá és milyen meleg fogadtatásban részesült. Erről különben a jó felvételek is tanúskodnak. Mindennek nagyon örültem, de rendkívül elszomorított az, amit rólatok mesélt. A lift nélküli hetedik emelet, a fűtetlen szoba, a sovány koszt, az izgalmak, Itóka betegeskedése – mindezt élénken el tudom képzelni.

Tudom, hogy Korda Vince Párizsba utazott. Kértem, hogy vigyen egy levelet, de azután már nem tudott eljönni érte. Remélem, hogy most újra bekapcsolódhatsz a Korda konszernbe, amelybe annak idején olyan jól beledolgoztad magad és enyhíteni fog, ha nem is a fagyoskodáson, de legalább az anyagi problémákon.

8. Írj Hajdu Gyuláról, főleg arról, hogy megmaradt-e annak, akinek ismertem.⁵ Mit tudsz Aranyosiékról, Brassairól, Gyomaiékról, a Nitti családról?

Ahogy a dolgok állnak, azt remélem, hogy áprilisban mégiscsak átmehelek Párizsba néhány napra. Azért mondom, hogy áprilisban, mert csak akkor tudok jönni, ha a fűtési problémák automatikusan megoldódnak. Az egészségem váltakozó. Én sem fiatalodtam meg ezen szörnyű évek alatt. Feleségemnek is volt egy redoutere [?]. Három hónapig kénytelen volt ágyban maradni. Nekem a szívemmel van bajom, de melyik 70 évesnek nincs. Ad vocem 70 év: március 4-én a londoni kolónia bankettet rendez a tiszteletemre (angol és külföldi vendégekkel). Ezt megelőzően február 25-én a Tanács nagygyűlést rendez a Magyarországot felszabadító Vörös Hadsereg tiszteletére. Mindez propaganda szempontból szükséges.

Még csak annyit, hogy időtakarítás céljából alant közlöm Böhm Vilmoshoz intézett levelem egy részletét, mert a Te véleményedet is szeretném hallani az abban foglaltakról.⁶

Mindkettőtököt feleségem nevében is meleg barátsággal üdvözölöm.

OSZK K 127. f. 244. ó. e. (eredeti)

¹ A levél első lapja elveszett, nem ismerjük, datálni is tartalma alapján lehetett.

² L. e. kötetben Függelék II. 30. és 32. sz. levelét [1945 január], továbbá a Levelezés V. kötetének 2–10. és 13. sz. dokumentumait.

³ Károlyi diplomatikusan fogalmaz. Nem hibákról van itt szó, hanem arról, hogy – mint másutt és mások is – Bölöni és egyes kommunista ellenállók kiartáék rekeszteni a győzelem után az „igazi” ellenállók soraiból azokat, akik nem mindig ugyanazt és ugyanúgy mondták, mint ők. Bölöni akciójáról Fejtő ellen l. *Fejtő* 283–285.

⁴ Fejtő hivatkozott emlékirataiban azt írja, hogy Bölöni viselkedése miatt levéllel fordult Károlyihoz: nyilván erről a levélről van szó.

³ Csak sejteni lehet, mit jelent ez a kérdés. Hajdu Gyula a forradalmak után a kommunista párthoz csatlakozott, de nem mindenben helyeselte a Komintern politikáját, elsősorban a Molotov-Ribbentrop-paktum elfogadását. Károlyival ebben is, másban is egyetértettek. A háború után 1945–1949 között kommunista képviselő és államtitkár volt, de az 1949-es politikai fordulat után visszavonult az aktív politizálástól.

⁴ L. a Levelezés V. kötetének 13. sz. dokumentumát.

34. KÁROLYI MIHÁLY TÁVIRATA JÁSZI OSZKÁRHOZ

(London, 1945. március 5.)

We were born on the same day, we fought for the same cause and my deep friendship to you will last I hope for many more years.

Harc (New York) 1945. március 17.

*

Egy napon születünk, egy ügyért harcoltunk és remélem, hozzád való mély barátságom még sok éven át fog tartani.

35. KÁROLYI MIHÁLY TÁVIRATA BÖLÖNI GYÖRGYHÖZ

(London, 1945. március 7.)

Merci félicitation. Reçu lettre. Espère entre temps reçu ma lettre et telegramme. Consent a mettre mon nom dans comité. Regrets ne peux venir message suit. Transmettai vos propositions Londres conseil. Manque d'adresse prière transmettre Cachin confrère et ami. Remerciements chaleureuses pour félicitations.

OSZK K 127. f. 244. ó. e. (távirat)

*

Köszönöm a gratulációt. Levelet megkaptam. Remélem időközben megkaptad levelemet és táviratomat. Beleegyeztem, hogy felvegyék a nevemet a bizottságba. Sajnálattal nem tudok jönni, üzenet megy. Átadtam javaslataidat a bizottságnak Londonban. Cím hiányában kérem átadni Cachin elvtársamnak és barátomnak forró köszönetet gratulációért.

36. JÁSZI OSZKÁR TÁVIRATA KÁROLYI MIHÁLYHOZ

(Worcester, Mass. 1945. március 17.)

Deeply touched by your gracious message, fully reciprocate your kind feelings. My loyalty and admiration are always with you. A truly democratic Hungary is impossible without your symbolic and moral force.

Harc (New York) 1945. március 17.

*